

A NÉPHAGYOMÁNY NÉPSZERŰSÍTÉSE ÉS A NÉPRAJZI ISMERETTERJESZTÉS ORTUTAY GYULA MUNKÁSSÁGÁBAN

Ortutay Gyula tudományos ismeretterjesztő tevékenysége hálás téma, hiszen munkásságának tetemes része a közművelődést is szolgálta.

A néphagyomány népszerűsítése, a néprajzi ismeretterjesztés, a közművelődés céljából számos kiadványt adott ki, vagy szerkesztett. Ennek egyik különlegesen értékes példája a *Pátria* lemezsorozat.

Pátria lemezek

A Magyar Rádió és a Pátria hanglemezzgyár közreműködésével Ortutay Gyula szervezte meg a néprajzi hanglemezfelvételeket. Ebben a munkában Lajtha László, Bartók Béla és Kodály Zoltán is részt vett.

Ortutay Gyula közelmúltban megjelent naplója első kötetében e sorozattal összefüggésben utal arra a kettősségre, amit a rádió jelentett életében, ahol 1935–1944-ig dolgozott tisztviselőként, majd az irodalmi osztály helyettes vezetőjeként. 1945–1947-ben a Magyar Központi Híradó Rt. (Rádió, Magyar Távírási Iroda, Filmhíradó) elnöke volt.

Naplójába 1939. október 15-én a következőket írta:

S hiába, mégsem a Rádiót érzem életem végső tartalmának, ha sok ot-tani munkámat ma is nagyon szeretem, s ha lehetne, a néprajzi hanglemezfelvételek és a néprajzi helyszíni közvetítések ügyét megtartanám magamnak. De megszűnnék tisztviselő lenni, otthon dolgozhatnék könyveim között, s tanulhatnék nyelveket, mind több tudományt, nem kellene cikkeket, előadásokat írni tömegével, hanem könyveken dolgozhatnék: három-négy oly régóta dédelgetett s halasztott könyv-témán (ORTUTAY, 2009, 96.).

Közel egy esztendő múlva is, 1940. szeptember 9-én, amikor a kolozsvári tanszékre vágyakozik, az alábbiakat jegyezte naplójába:

Pedig az elmúlt pesti öt év alatt a fővárosi életmódhoz nagyon is hozzászóktam, barátaim is itt vannak, a Rádió néprajzi hanglemezfelvételeit is legsajátabb feladatomnak tekintem. De tán ez utóbbit Kolozsvárról is irányíthatnám. Különböen ostobaság erről elmélkedni: Kolozsvárt még nincs néprajzi tanszék, s azt nem ajánlották fel nekem, s nem kínáltak meg a pesti katedrával sem. Két szék között

könnyű a földre esni, hát még ha az egyik szék meg sincs (ORTUTAY, 2009, 197.).

1977-ben Huszár Tiborral készült beszélgetésében is szólt a Pátria lemezekről:

Na elég az hozzá, hogy én akkor a néprajzi hanglemezekre évi 25–35 ezer pengő körüli összegeket kaptam, ami horribilis összeg volt azokban az években s akkor mi megelőztük az összes európai országokat a néprajzi hanglemezek készítésében. Több mint kétszáz néprajzi hanglemezt készítettünk. Erdélyből, Csehszlovákiából mindenünnen tudtunk hozatni énekeseket, mesemondókat.¹

Ortutay munkásságára emlékezők is mindig elismeréssel szóltak a Pátria lemezekről, mint Ortutay Gyula egyik nagy érdeméről (BALASSA, 1980, 543.; KATONA, 1980, 503., 1990, 527.).

Kilenc esztendő alatt 125 lemez készült el, melyből 107 kereskedelmi forgalomba is került. Népzénét, népmesét, szokásanyagot, vallásos népéneket rögzítettek a magyar népzenei dialektusterületekről.

A Pátria lemezeket a Fonó Budai Zeneház 2001-ben digitalizálva újra nyilvánosságra hozta. A CD-ROM-on 1210 dallam szerepel, kották, szövegek és információk egészítik ki az anyagot. Sőt, a Pátria sorozatot a közel-múltban folytatásként követte az *Új Pátria*. Mint Pávai István írja:

Az Új Pátria tehát az eredeti Pátria-sorozat által elejtett fonalat vette föl: a kevéssé gyűjtött hangszeres repertoárt kívánja gazdagabban dokumentálni, s azáltal is igazodik dicső elődéhez, hogy mindezt a kor követelményeinek megfelelő műszaki színvonalon teszi, digitális sztereofonikus hangrögzítéssel.²

2010-ben 50 eredeti népzenefelvételt tartalmazó CD-t adtak közre a Fonó Budai Zeneház és a Hagyományok Háza kiadásában, melyek az Új Pátria sorozatban jelentek meg az ún. *Utolsó óra* gyűjtései nyomán. Úgy vélem, hogy a Pátria sorozat modern kiadása és az Új Pátria sorozat Ortutay munkásságának a 21. századba nyúló folytatása.

Könyvek, kiadványok a néprajzi ismeretterjesztés jegyében

Az Ortutay Gyula nevével fémjelzett kiadványok többsége joggal sorolható a magas szintű néprajzi ismeretterjesztés kategóriájába. Ez irányú elkötele-

¹ 1977-ben Huszár Tiborral készült beszélgetés, interjú gépelt kézírata. MTA Néprajzi Kutatóintézete – a továbbiakban NKI – Kézirattár 652. sz. 102.

² <http://www.pavai.hu/index.php?page=36>

zetsége pályája kezdetéhez kötődik. Paládi-Kovács Attila a *Múlt magyar tudósai* sorozatban Ortutayról szóló munkájában az 1930 decemberében megalakult Szegedi Fiatalok Művészeti Kollégiuma tevékenységéről többek között a következőket írja: „A kollégium kezdettől felvállalta a népköltés gyűjtésének és terjesztésének programját. Évente ezer példányban megjelenő Szegedi Kis Kalendáriumuk rendszeresen közölt népdalokat is.” (PALÁDI-KOVÁCS, 1991, 37.)

Az 1935-ben megjelent, székely népballadákat bemutató kötete Buday György illusztrációival a folklórműfajok népszerűsítésének esztétikai szempontból is kimagasló példája.

Tudománynépszerűsítő munkásságából a legismertebb, több kiadást megért *Kis magyar néprajz* című kötete először 1940-ben, augusztus 3-án jelent meg.

Naplójában a megjelenés idején a következőket írta róla:

(...) a nyomdából tegnapelőtt került ki az új könyvem, pár oldallal több, mint 13 ív: *Kis magyar néprajz* elég szerencsétlen címet viseli *Kenyeres Imre* jóvoltából. A legutóbbi esztendőben tartott rádió-előadásaimat fogja össze, persze bővítettem, alakítottam az első szövegen: elveimnek, felfogásomnak jó összefoglalása azok számára, kik meg akarnak ismerkedni a néprajz egy-egy kérdésével. Azt hiszem, kitűzött céljának megfelel, tán egy-két ismétlés zavar, meg a néhány sajtóhiba (ORTUTAY, 2009, 185.).

Két évvel később, 1942. szept. 24-én a következőket jegyzi a naplójába:

Kenyeres Imre volt nálam, és többek közt közölte, hogy a *Kis magyar néprajz* elfogyott, és jövő tavaszra érdemes lesz belőle egy második, bővített kiadást csinálni. Ennek örülnék, mert szívesen javítanék a könyv egy-két kisebb hibáján, s bővítenék néhány fejezetet (ORTUTAY, 2009, 285.).

A *Kis magyar néprajz* negyedik átdolgozott kiadása 1966-ban, német nyelvű változata 1963-ban jelent meg. Katona Imre értékelése szerint:

(...) a *Kis magyar néprajz*, a népet és egész műveltségét fogadtatta el a legszélesebb olvasóközönsséggel. A népelet és a népművészet elismertetése terén mindaddig és jóval később is Ortutay Gyula tett a legtöbbet (KATONA, 1990, 528.).

Az interneten ma is forgalmazzák és vásárolják a *Kis magyar néprajz* különböző kiadásait.

Az 1960-as és 70-es években megjelent tanulmánykötetei tudománytörténeti és művelődéstörténeti írásokat tartalmaznak, így például az *Írók*,

népek, századok (1960), a *Halhatatlan népköltészet* (1966), a *Fényes, tiszta árnyak* (1973) gördülékény stílusuk következtében olvasmányosak, így képesek a szélesebb olvasóközönséget is megszólítani.

Tudománynépszerűsítő tevékenységét erősítette, hogy 1964-től haláláig a TIT elnöke volt. Mint Paládi-Kovács Attila írja:

Együtt járt ezzel a hivatalával a Valóság c. folyóirat szerkesztőbizottságának a vezetése is. Ezt a munkáját, a lap köré tömörült szerzői kollektívát különösen szerette. Elnöki székéből betekintése volt a Gondolat Könyvkiadó és a József Attila Szabadegyetem irányításába. A Népfrontnak 1964-ben alelnöke lett, s továbbra is támogatta az általa kezdeményezett, s egyre terebélyesedő honismereti mozgalmat. Mindkét tisztségében – a TIT-ben és a Népfrontban is – saját művelődéspolitikai eszméit követve, teljes aktivitással fáradozott a közműveltség szintjének emelésén (PALÁDI-KOVÁCS, 1991, 133–134.).

Igényes tudománynépszerűsítő sorozatokat indított el, mint amilyenek a *Magyar Népművészet* 1968-tól a Corvina Kiadónál, *A magyar néprajz klasszikusai* 1971-től a Gondolat Kiadónál, a *Múlt magyar tudósai* 1972-től az Akadémiai Kiadónál. Tevékeny részese volt a Gondolat Kiadó 1959-ben megindított tájmonográfia-sorozatának, melynek több kötetét lektorálta.

Számos kiadványt szerkesztett, vagy látott el bevezetővel, melyek magyar vagy más népek népköltészeti alkotásait adták közre. Ezeket tételesen felsorolja Ortutay posztumusz kötetében a Falvy Zoltánné által összeállított bibliográfia. Ez a bibliográfia tartalmazza Ortutaynak a folyóiratokban, napilapokban megjelent tudománynépszerűsítő írásait is (ORTUTAY, 1981, 384–387.).³

Balassa Ivánnal írt közös munkájuk megjelenését már nem érte meg. A napjainkban is olvasott és népszerű összefoglalás, a *Magyar néprajz* magyarul, németül és angolul jelent meg, és az interneten a Magyar Elektronikus Könyvtárban ugyancsak elérhető.

Kis magyar néprajz rádiósorozat és kötet

Ortutay Gyula akadémikus, egyetemi tanár kezdeményezésére 1963-ban létesült a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemen Kutató Csoport. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelv- és Irodalomtudományok Osztályának tudományos intézményeként, a Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutató Csoportja 1967. január 1-én Ortutay Gyula igazgatásával vált önálló akadémiai intézménnyé. A Néprajzi Kutató Csoport szervezeti és működési szabályzata kijelölte az új intézmény feladatait, ebben a „d”

³ Lásd *Válogatott bibliográfia*: Antológiák, kötet szerkesztések, bevezetők.

pontban szerepel a szaktudomány eredményeinek hasznosítása a közművelődésben.⁴

A működési szabályzat „d” pontja, és a fiatal kutatók anyagi támogatása is közrejátszott abban, hogy Ortutay Gyula 1970-ben ismeretterjesztő rádiósorozatot indított. *Kis Magyar Néprajz* kötete alapján javasoltuk, hogy az általa tervezett rádiósorozat is ezt a címet viselje.

Ez a tudománynépszerűsítő sorozat hozzám igen közel állt, mert indulásától fogva a belső szerkesztők közé tartoztam. Így magam tanúsíthatom Ortutay igényességét a műfaj terén, precizitását a dolgozatok javításában és bírálatában. Munkatársait megtanította a népszerűsítő stílusra is, nagy súlyt fektetett a szép magyar nyelven való fogalmazásra.

A sorozat évenként más-más témakört jelölt ki, hogy ötperces előadásokban tudományos igényvel, érthetően közvetítse a szaktudomány egy-egy szeletét a rádió hallgatóinak. Az igényességhez tartozott az is, hogy a Rádióban beszédtechnikai képzésben részesültünk, mert magunk olvastuk fel előadásainkat. A rádiósorozat számomra azt is jelentette, hogy egész életemre elköteleztem magam a tudománynépszerűsítés mellett.

Sokan tanúsíthatjuk, hogy Ortutay professzor minden rádióelőadást elolvasott és elbírált, mielőtt azok adásba kerültek volna, noha előzőleg a belső szerkesztőkkel is elolvastatta. Ennek talán nemcsak sorozatszerkesztői felelőssége volt az oka, hanem egykori kellemetlen emléke.

Huszár Tiborral való beszélgetésében mondta el, hogy egy alkalommal kirándulni készült későbbi feleségével, és minthogy a vonat indulása előtti utolsó percekben jutott kezébe Pekár Gyula (1867–1937) előadása, már csak az első és az utolsó mondatokat olvasta el, melyek a magyar nyelv szépségéről és a magyar nyelv védelméről szóltak. Az előadás közepén azonban, mint később kiderült, Pekár Gyula indulatosan megtámadta a Nemzeti Színház akkori igazgatóját, Németh Antalt, amivel azután az újságok is foglalkoztak. Csak azért nem kellett távoznia a rádióból, mert Kozma értékelte azt, hogy Ortutay őszintén bevallotta, hogy mi történt.⁵ Úgy gondolom, hogy ez a felületes olvasás egész életére tanulságul szolgált.

A *Kis Magyar Néprajz* című rádiósorozat előbb hetenként két, majd három alkalommal jelentkezett ötperces adásokban. A sorozatot Ortutay Gyula szerkesztette haláláig. Halála után Kósa László vette át, aki először kibővítette a résztvevők körét a kutatócsoporton kívüliekkel, majd szervezési nehézségek és egyéb problémák miatt a sorozat sajnos megszűnt.

⁴ a) az országban folyó néprajzi alapkutatások összefogása, fejlesztése; b) a néprajz és folklór tárgykörébe tartozó recens és történeti anyag gyűjtése, rendszerezése és feldolgozása, publikálása; c) a szaktudomány eredményeit összefoglaló művek megalkotása; d) a szaktudomány eredményeinek hasznosítása a közművelődésben; e) nemzetközi munkamegosztásban folyó kutatásokban való részvétel, a néprajztudomány nemzetközi szervezeteiben a magyar néprajz képviselőjének biztosítása.

⁵ 1977-ben Huszár Tiborral készült beszélgetés, interjú gépelt kézirat. NKI Kézirattár 652. sz. 83–84.

Ortutay Gyula lehetőséget teremtett az előadások kiadására is, melyet Küllős Imolával és Jávor Katával szerkesztettünk meg, és 1978-ban jelent meg a tematikusan csoportosított, képekkel illusztrált válogatás. A kötet lektora Ortutay Gyula volt. A kiadó az előszóban hangsúlyozta, ami Ortutay Gyula szemléletére élete végéig jellemző volt: „A válogatásnak tehát első-sorban az a célja, hogy a paraszti társadalom összetettségének, a nép anyagi és szellemi kultúrájának ismertetésével korigálja a ma is meglevő idillikus, eszményített hagyományfelfogást.”⁶

A Huszár Tiborral készült beszélgetésben mondta többek között még a szegedi pályakezdése idejére vonatkozóan:

(...) hogy önkéntes néptáncsoportok, meg kórusok alakuljanak, azt mi helyeseltük, mert az volt az álláspontunk, hogy a falu számára minden mozgató energiát igénybe kell vennünk, hogyha táncsoportokon keresztül mutatkoznak ám legyen, de a Gyöngyösbokréta ellen elítélő cikkeket írtunk, támadtuk a Gyöngyösbokrétát és a magyar parasztságot, a magyar falut megint egy ilyen diadalmas, táncoló, díszes mezőkövesdi, matyójelmezben nem kívántuk látni, mikor tudtuk, hogy milyen rettenetes a matyó summásoknak az életvitele, ugyanakkor egy ilyen díszelgő, gyönyörű jelmezekkel ékesített táncoló magyarság képét nem szerettük. Szóval a Gyöngyösbokrétát elítéltük, ugyanakkor azonban az volt a meggyőződésünk, hogy táncmozgalmak, kórusmozgalmak, a különböző kulturális mozgalmak csak szülessenek falun, mert azért ebből ki fog forni valami, ami előbbre viszi a társadalmi haladást.⁷

Ortutay Gyula támogatta minden olyan mozgalmat, lehetőséget, mely a néphagyománnyal volt kapcsolatos és elveinek megfelelt. Vállalta többek között az országos mozgalommá szélesült „Röpülj páva” versenyek szakmai támogatását. Augusztus 20-án a *Népművészet mestere* díjat is ő adta át, melyet 1953-ban alapított, és máig rangos kitüntetés.

Gondolatok és vélemények Ortutay Gyula tudománynépszerűsítő tevékenységéről

Érdemes néhány gondolatot, véleményt felidézni a pályatársaktól Ortutay Gyula tudománynépszerűsítő, ismeretterjesztő tevékenységéről.

K. Kovács László írta:

Tudományos tevékenysége mellett elsőrendű feladatának tekintette a folklórkutatások, valamint a folklórkutatások eredményeinek népsze-

⁶ Kis magyar néprajz a rádióban, 1978.

⁷ 1977-ben Huszár Tiborral készült beszélgetés, interjú gépelt kézirata. NKI Kézirattár 652. sz. 131–132.

rúsítását is. Ez szervesen beletartozott kultúrpolitikai koncepciójába. E téren számtalan művet írt, szerkesztett, szinte minden kiadónál indított népköltészeti, népművészeti sorozatot, és ezek mellett a Rádió és Televízió, valamint a film adta lehetőségeket is kihasználta. Ebben a munkában mozgósította a legszélesebb értelemben vett munkatársait is.⁸

Dömötör Tekla az Ethnographiában búcsúzott Ortutaytól. Nekrológiájában ő is kitért erre a témára:

Egyaránt jelentős feladatának tekintette a tudományos és ismeretterjesztő munkát. Elsősorban az ő indítványára kezdődtek a Rádió és Televízió sikeres néprajzi tárgyú sorozatai, vetélkedői (Kis magyar néprajz; Röpülj páva... stb.). Számos népmese-sorozat, népművészeti sorozatot indított meg itthon is, külföldön is. Számos tudománytörténeti tanulmányt, megemlékezést írt (Írók, népek, századok, 1960, Halhatatlan népköltészet, Fényes tiszta árnyak 1973.) (DÖMÖTÖR, 1978, 181–182.).

Balassa Iván Ortutay halálának első évfordulóján rendezett emlékülésen többek között arról is szólt, hogy:

A TIT-en belül sokáig sikertelenül fáradoztunk a Néprajzi Választmány létrehozásával, és ez akkor vált lehetségessé, amikor a testület elnöki tisztét átvette. Mindig kész volt előadások tartására, mert mint mondotta, minden tudomány, de különösen a néprajz számára fontos a társadalmi bázis megteremtése. Ezért vett részt mindig vándorgyűléseinken, támogatta a Társadalmi Néprajzi Gyűjtők munkáját és azt, hogy a Néprajzi Társaságban külön szakosztályt kapjanak (BALASSA, 1980, 549.).

Ádám György Ortutay születésének 75. évfordulójára tartott emlékülésen így emlékezett meg:

Képviselői tisztségén kívül közéleti funkcióban talán egyfolytában leghosszabb ideig a Tudományos Ismeretterjesztő Társulatban tevékenykedett: 1964-től kezdve egészen haláláig! Először évekig a Társulat ügyvezető elnöke, majd mintegy évtizeden keresztül országos elnöke volt. Sok-sok éven át a TIT tekintélyét, hírét, presztízsét az ő neve fémjelezte.

Megállapítja, hogy „kivételes képességű ismeretterjesztő népművelő is volt” (ÁDÁM, 1985, 23.).

⁸ KESZI-KOVÁCS nekrológiájának (KESZI-KOVÁCS, 1978) magyar nyelvű kézírata, 8. oldal.

Kovács Ágnes többek között a következőket írta Ortutay születésének 75. évfordulójára tartott konferencián:

A tudománynépszerűsítő munka iránt való határozott igényét kell végezetül megemlítenem. Sok kutató ezt tudóshoz méltatlan, pénzkeresési forrásnak tartja. Ortutay a kutatói munka elengedhetetlen részének tekintette. Ahhoz, hogy magunkat, gondolatainkat, célkitűzéseinket elfogadtassuk, légkört kell teremtenünk, ennek pedig eszköze a tudománynépszerűsítés (...).

Kovács Ágnes arról is szólt, hogy:

Népköltési és népművészeti kiadványaink válogatottan szép szöveg- és illusztrációs anyaga sokat köszönhet Ortutay kitűnő ízlésének. A népművészeti giccsről írtózt, ami sajnos felerősödött halála óta.

Ugyancsak helytálló az a megállapítása is, miszerint:

Ortutay el tudta érní, hogy a színvonalas szakkiadvány, amely új megfigyeléseket, gondolatok egész sorát tartalmazta, egyszersmind gyönyörűen illusztrált, tipografizált népszerű könyv legyen: példaként említem a Buday György illusztrálta Székely népballadák és a Nyíri és rétközi parasztnesék köteteket (KOVÁCS, 1987, 25.).

Paládi-Kovács Attila így vélekedett róla:

azokban az években folklórvetélkedők zsűrijének munkáját vezette a televízióban, színpadi adaptációt írt a Kalevalából, filmforgatókönyvet írt, s elsorolni is hosszú lenne, hogy még mi mindent vállalt a népi kultúra, a folklór megismertetése, népszerűsítése érdekében. Rádiós és televíziós szereplések, újságinterjúk sorozata, fesztiválok, múzeumi kiállítások megnyitói aprózták idejét (PALÁDI-KOVÁCS, 1991, 144.).

Végezetül megállapíthatjuk, hogy a néphagyomány népszerűsítése, a néprajzi ismeretterjesztés kimondva-kimondatlanul Ortutay Gyula munkásságának jelentős részét képezi. Úgy vélem, egyaránt vannak objektív és szubjektív magyarázatok erre. Összefüggésben van Ortutay politikusi habitusával, ambícióival, politikusként betöltött funkcióival. Ugyanakkor nem feledkezhetünk meg az általa megélt korról sem, mely az 1930-as években a parasztság felé fordította, majd a második világháború után a közművelődési politika tevékeny részesévé tette. Utalhatunk a Magyar Rádióhoz fűződő kapcsolatára, később a televízió nyilvánosságának a kihasználására. Szubjektív oldalról pedig Ortutay önmaga által is sokszor emlegetett hiúsága,

szereplési vágya egész életében felszínen tartotta tudománynépszerűsítő, ismeretterjesztő tevékenységét. Igaz ugyan, hogy napjainkban meglehetősen megoszlik a vélemény tevékenységének megítélését illetően, ugyanakkor rendületlenül elismertek, olvasottak azok a művek, melyeknek létrehozója, ötletadója, szerkesztője és segítője volt.

Hajlamosak vagyunk egyoldalúan és egy adott történeti korszakból kiszakítva, a jelenből visszavetítve véleményt formálni még az oly sokoldalú, színes és éppen ezért ellentmondásos egyéniségről is, mint amilyen Ortutay Gyula, Ortutay professzor volt. A halála óta eltelt évtizedek hatalmas változásokat hoztak. Nem tudhatjuk, hogy a mai körülmények között hogyan igazodna el. Az bizonyos, hogy változatos korban élt, szűk és meghatározott keretek között, melyeket azonban úgy tudott feszegetni, hogy például még 2010-ben is működik az általa alapított Néprajzi Kutatóintézet sok tehetséges fiatal kutatóval, hogy az általa kezdeményezett *Magyar Néprajzi Lexikon*nak készül egy tematikus, népköltészeti kötete, hogy még 2010-ben is létezik a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat, mely tevékenységében őrzi és megújítja Ortutay tudománynépszerűsítő elveit. Vagyunk még néhányan, akiknek a szakmai pályafutását, sorsát mindez meghatározta.

Hajlamosak vagyunk a hálátlanságra. Ez a centenáriumi ülés lehetőséget ad számomra és számunkra, hogy méltó módon emlékezzünk és tiszteljük Ortutay Gyula és Tálasi István professzorok előtt, akik nélkül ma nem lennénk azok, akik vagyunk.

IRODALOM

ÁDÁM György

1985 A közéleti cselekvés példaképe. Ortutay Gyula 75. születésnapjára. (Az 1985. június 15-én Budapesten, az MTA Zenetudományi Intézetének Konferenciatermében tartott emlékülés anyaga.) *Néprajzi füzetek*, 21–24. Budapest, Tudományos Ismeretterjesztő Társulat.

BALASSA Iván

1980 Ortutay Gyula tudomány- és múzeumszervező tevékenysége. *Ethnographia*, XCI, 3–4, 541–551.

DÖMÖTÖR Tekla

1878 Ortutay Gyula 1910–1978. *Ethnographia*, LXXXIX, 2, 177–184.

KATONA Imre

1980 A népi líra kutatása Ortutay Gyulánál. *Ethnographia*, XCI, 3–4, 502–509.

1990 Ortutay Gyula életműve az idő mérlegén. Ortutay Gyula emlékezete. *Üzenet*, XX, 7–9, 523–541.

KESZI-KOVÁCS László

1978 Gyula Ortutay 1910–1978. *Finnisch Ugrische Forschungen*, XLIII, 355–367.

- KÓSA László
1989 *A magyar néprajz tudománytörténete*. Budapest, Gondolat Könyvkiadó.
- KOVÁCS Ágnes
1987 Integrációs folyamatok Ortutay Gyula tudományos tevékenységében. In: KRÍZA Ildikó – ERDÉSZ Sándor (szerk.): *Irányzatok a kortársi folklorisztikában. Emlékkülés Ortutay Gyula születésének 75. évfordulóján*. 22–25. Budapest, MTA Néprajzi Kutató Csoport. (Folklór és Tradíció III.)
- KRÍZA Ildikó – TÁTRAI Zsuzsanna
1987 A folklorista Ortutay Gyula. In: KRÍZA Ildikó – ERDÉSZ Sándor (szerk.): *Irányzatok a kortársi folklorisztikában. Emlékkülés Ortutay Gyula születésének 75. évfordulóján*. 7–11. Budapest, MTA Néprajzi Kutató Csoport. (Folklór és Tradíció III.)
- ORTUTAY Gyula
1958 *Kis magyar néprajz*. Budapest, Bibliotheca Kiadó. (Harmadik, bővített, javított kiadás.)
1981 *A nép művészete*. Válogatta és szerkesztette BODROGI Tibor és DÖMÖTÖR Tekla. Budapest, Gondolat Könyvkiadó.
2009–2010 *Napló* I., II., III. Szerk. MARKÓ László. Pécs, Alexandra Kiadó.
- PALÁDI-KOVÁCS Attila
1991 *Ortutay Gyula*. Budapest, Akadémia Kiadó. (A múlt magyar tudósai)

ZSUZSANNA TÁTRAI

POPULARIZATION OF FOLK TRADITION AND DISSEMINATION
OF ETHNOGRAPHIC AND FOLKLORISTIC KNOWLEDGE IN THE
OEUVRE OF GYULA ORTUTAY

Gyula Ortutay published or edited a number of books and leaflets to popularise folk tradition and to disseminate ethnographic knowledge. As a deputy head of the Literary Department of the Hungarian Radio he organized to issue the so-called *Pátria* series of records, which contained folk music, folk tales, folk customs and religious folk chants. During nine years 125 records were made with the participation of Béla Bartók, Zoltán Kodály and László Lajtha. The *Pátria* records were digitized and published once again in 2001; moreover, a New *Pátria* series followed it, which can be interpreted as a continuation of Ortutay's work in the 21st century.

Popularization of ethnographic knowledge emerged in Ortutay's early phase of career. An outstanding example is the volume *Székely folk ballads* published in 1935 and illustrated by György Buday. The most well-known popularising book of his, *Concise Hungarian Ethnography* was published for the first time in 1940, which was later followed by several other editions. His collections of cultural-historical essays published in the 1960s and 1970s with their reader-friendly style became popular among a wider reading audience.

Gyula Ortutay was the president of Society for the Dissemination of Scientific Information from 1964 until his death in 1978. He initiated popularising series of high standard such *Hungarian Folk Art* (from 1968), *Classics of Hungarian Ethnography* (from 1971), *Hungarian Scholars of the Past* (from 1972). He was an active participant in the series of regional monographs started in 1959.

He edited several books or wrote introductions to books about Hungarian or other peoples' folk poetry. The comprehensive book *Hungarian ethnography* that he wrote together with Iván Balassa was published posthumously. This book was published in Hungarian, German and English and is available on the internet in Hungarian Digital Library (<http://mek.niif.hu/02700/02789/html/>).

The Ethnographic Research Group of the Hungarian Academy of Sciences became an independent academic institution in 1967 under the directorate of Gyula Ortutay. Ortutay initiated a radio series entitled *Concise Hungarian Ethnography* in 1970 primarily relying on the contribution of junior researchers. An illustrated edition of the papers read out it the radio was published in 1978.

Gyula Ortutay supported all sorts of movements that were related to folk tradition and in compliance with his principles. Among other things he provided professional supervision for the 'Fly, peacock' competition, which became a nationwide folk art movement. He founded the award 'Master of Folk Art' in 1953.

His colleagues and contemporaries, László K. Kovács, Tekla Dömötör, Iván Balassa, Ágnes Kovács, Attila Paládi Kovács expressed their recognition for the popularising activity of Gyula Ortutay. In the past decades the evaluation of Ortutay's personality, oeuvre and deeds have become controversial. The results that Gyula Ortutay achieved in popularising folk tradition and disseminating ethnographic knowledge are undeniable, even if these achievements were related to his political career as well. We tend to be ungrateful, yet a centenary commemoration provides an opportunity to remember in a worthy and respectful manner those people without whom our discipline would not be the same.